

Her trådte jeg mine barnesko

Det er her historien om at få en gave, som man ikke helt ved, hvad man skal sige til. Dagen før pandemien lukkede Danmark ned i 2020, fyldte Hanne Skjærbæk Søndergaard 75 år, og da hun gerne gentager, at hun ikke mangler noget, fandt vi tre børn på en gave, der skulle blive lidt besværlig at give. Vi ville tage hende med tilbage til hendes barndomsland. Her skulle hun fortælle os om det, hun er rundet af.

Først gjorde pandemien og en brækket hånd det svært at gennemføre projektet. Og måske var mor ikke glad for gaven. Hun advarede flere gange:

“Bare I ikke bliver skuffede.”

Vi skalerede antallet af rejsedeltagere ned til fortælleren, en diktafon og undertegnede, som har sen glæde at kalde fortælleren i denne tekst for min mor.

Det er den 7. november 2023, og vi er i Kibæk. Helt nøjagtig er vi på Nr. Bredegade.

”Stop her,” siger mor.

”Her boede min farmor og farfar. De tallerkener, som hænger i stuen i Gandrup, har jeg spist mange jordbær af her. Og så sagde man ikke jordbær med mælk, men jordbær med fløde. Jordbærrene havde de nede i haven,” siger hun og peger.

Det røde murstenshus på Nr. Bredegade er velholdt og det var det også den gang Niels og Thomassine Skjærbæk Olesen boede her. Parret fik fem børn. Niels var landmand og blev siden bankmand.

”Først sad han i sparekassen i Assing, og siden kom han ind i banken i Kibæk. Han blev næsten døv og det mente de, var en fordel, for så kunne han jo ikke høre, hvad der blev talt om i banken.”

Niels Skjærbæk Olesens børn skulle uddanne sig. To af sønnerne blev gårdejere, en søn blev øjenlæge, en fjerde bror døde af tuberkulose i 1945 og den yngste, Maren, fik en uddannelse som kontorassistent på Morsø Jernstøberi. En dag vendte hun hjem til sin far og sagde, at hun gerne ville på seminariet. Niels Skjærbæk Olesen mente, at han havde betalt for en uddannelse til datteren. Men da hun fortalte, at hun søgte væk fra Morsø Jernstøberi, fordi hun ikke kunne gå i fred for sin chef, betalte Niels Skjærbæk Olesen for, at hans yngste datter også fik en læreruddannelse.

Vi skal mod Assing. På vejen passerer vi missionshuset i Kibæk og det er tid til at fortælle en sigende detalje om Aksel Skjærbæk Olesen, som mors far hed. Da missionshuset skulle bygges samlede den lokale præst midler ind, og han kom også til familien Skjærbæk Olesen. Han viste en liste, hvor man kunne se, hvor meget de forskellige familier havde givet. Aksel Skjærbæk Olesen sagde til præsten, at han syntes det var nogle store beløb, de andre på listen havde donoret. Præsten, som må have været en ærlig sjæl svarede:

“Jeg har to lister. Den her liste viser jeg til dem, som jeg tror vil give meget.”

Aksel Skjærbæk Olesen sagde farvel til præsten og gav nøjagtig nul kroner til det kommende missionshus til sin hustrus fortrydelse.

”Du skal dreje her,” siger mor, Vi er nået til Assing, og hun udpeger samtidig en rød ejendom, som i hendes barndom husede den lokale sparekasse.

”Her sad min farfar. Og når vi fik afregning for mælken, så modtog vi en kuvert med kontanter, som jeg skulle gå op og aflevere. Nogle gange fik jeg en krone for opgaven.”

Vi er svinget ind på en smal vej mellem nøgne marker.

”Stop. Bak lige.”

I et skel står et nøgent træ.

”Her har jeg stjålet æbler sammen med Niels. Og de smagte godt.”

De to søskende på æblerov blev en dag sat i rette af en lokal landmand, som ikke mente, at de skulle spise æblerne. Hvem træet tilhørte, ved mor ikke. Men landmandens opsang blev siddende i søster og bror. Storebror Niels hæftede sig ved, at den mand, som skældte ud sågar var missionsmand. Det gjorde ikke hans skældud lettere at tåle.

Storebror Niels, der kom til verden seks år før mor (23.11. 1939), drev som barn sin egen lille forretning, som han inddrog min mor i. Niels holdt øje med, hvor skaderne og kragerne havde deres reder, og så klatrede han op i træerne og tog æggene, som han afleverede til den lokale jagtforening. Betalingen var fem ører for et skadeæg og ti ører for et krageæg.

”Men han lod altid et æg blive i skadens rede, for så vidste han, at skaden ville fortsætte med at lægge æg, og dem hentede han så senere.”

Der står Vejlgård på GPSen.

”Så er vi snart ved min mors hjem. Det er så forfaldent. Det er trist syn, for her var så flot en have.”

I den røde ejendom kom mors mor, Karen Hvid Jørgensen, til verden i 1914. Forældrene hed Mads (1873 – 1952) og Ane Johanne Hvid Jørgensen (1886- 1947). Det var Mads Hvid Jørgensens andet ægteskab. Hans første hustru hed Else Marie og blev mor til hans to ældste børn, mens Ane Johanne Hvid blev mor til seks. Mor husker ikke rigtig sin mormor, men hun husker sin morfar, der boede på aftægt på gården, som hendes morbror Anders drev videre.

”Her er jeg kommet rigtig meget med mine forældre.”

Mor fortæller om en søndag eftermiddag, hvor hun og hendes forældre kom uanmeldt på besøg. Mor sad i sine forældres bil og så sin morbror hoppe ud fra et vindue på første sal.

”Den gang havde Helga en plads i huset her. Han havde nok besøgt hende, men det var ikke noget, han syntes mine forældre skulle vide noget om på det tidspunkt.”

Men Helga og Anders blev gift. Helga havde en søn med ind i ægteskabet og sammen fik de fire børn. Det hjem, som Anders og Helga skabte i det røde stuehus var præget af stor gæstfrihed, og man kunne let tage turen fra mors barndomshjem til ejendommen. Mor siger:

”Min mor sagde, at man ikke skulle flytte længere væk, end at man kunne se røgen fra skorstenen hjemme.”

Ikke alle i den store søskendeflok blev så tæt på den hjemlige skorsten som Karen. En bror slog sig ned på Sjælland, hvor han blev gårdejer. Karen Skjærbæk Olesen besøgte aldrig København, men hun kunne fortælle, at hun havde været så tæt på hovedstaden, at hun havde set et skilt, hvorpå der stod ”København”.

Næste stop er en hvid ejendom på Paarupvej 14. Den gård købte bedstefar af sine forældre, da de flyttede ind til Kibæk. Den gang var der 20 tønder land til gården. Ejendommen er velholdt og det samme er haven.

“Jeg synes jo det skulle være en grusvej,” siger min mor. Da hun voksede op var asfalt her en sjældenhed og biltrafikken begrænset. Hun husker, da hendes far fik kørekort, og hvordan de siden fik bil. Hun husker også, at han kunne tanke bilen for ti kroner.

”Her har jeg gynet og haft hængekøje. Det var sådan en lavet af en sæk. Og så var der blommetræer, æbletræer og masser af frugtbuske og det var alt sammen Guds gaver, og intet af

frugten måtte gå til spilde. Og for at spare på sukkeret, når rødbederne skulle syltes, så kom min mor en sukkerøe i gryden, når hun kogte lagen,” siger hun, da hun står i haven.

Fra ejendommen til Paarupvej drog mor på sine første rejser til fods. Hun fortæller om sommerferie hos Helga og Anders.

”Jeg havde tøj med til flere dage, men vi nåede ikke til aften, inden jeg var parat til at vende hjem, for jeg vidste, at vi skulle have pandekager hjemme.”

Fra ejendommen på Paarupvej kan man se den røde skole, hvor mor blev elev i 1951. Turen til skolen har været kort. Man skal krydse Paarupvej og følge en grusvej, så er man fremme. Som barn tog mor helst turen på cykel, men hvis hun ikke satte cyklen ind, når hun kom hjem fra skole, måtte hun ikke cykle i skole den næste dag.

”Det var reglen.”

I vinteren 1945, hvor bedstemor var højgravid med mor, blev forældrene vækket af larm og glas, som blev splintret. To, som talte tysk, var ved døren og de ville have penge af bedstefar. Han havde en del kontanter, men han gav kun forbryderne lidt småpenge. Hvem der var ved døren den nat, fandt man aldrig ud af, men den lille familie overnattede den følgende tid oppe på førstesalen på den lokale skole. Og her kom mor til verden den 10. marts 1945, og hun blev opkaldt efter sin mormor Ane Johanne.

”Jeg kom med freden.”

Mor vidste tidligt, at hun gerne ville være lærer, og fordi hendes forældre var gode venner med den lokale lærerinde, frk. Hanen, så fik mor lov til enkelte gange at komme med lærerinden på arbejde.

”Jeg var fire eller fem år, og jeg skulle være under katederet og love at være stille.”

De yngste elever gik i en klasse for sig, og ellers blev to årgange undervist sammen og på den måde kunne syv årgange blive til fire klasser.

”Jeg gik i skole hver anden dag. Sådan var det den gang.”

Den ene lærer, Hjørnholm, var også kirkesanger i Assing Kirke, så hvis han fik en begravelse, så fik eleverne en kortere skoledag.

Om søndagen var hun også på skolen. Så var den lånt ud til søndagsskole. Hvis der havde været diktat om fredagen, så vidste mor, hvor hun kunne finde de rettede opgaver. Havde man nul fejl i diktaten fem gange i streg, kunne man få et flag.

”Når jeg var i søndagsskole, så tjekkede jeg også lige, hvordan det var gået i diktaten.”

Hvad lavede man, når man ikke gik i skole? Måske spekulerer man på, hvordan det andet vers af salmen “Befal du dine veje” lyder. Mor havde overhørt en samtale mellem sin mor og en faster. Fasteren havde sagt, at alt hvad man skal vide om tilværelsen står i andet vers af “Befal du dine veje”. Verset lyder:

På Herren må du agte,
hvis det dig vel skal gå;

hans gerning du betragte,
hvis din skal vel bestå!
Ved sorg og selvskabt plage
du intet retter ud,
thi intet kan du tage,
alt kan du få af Gud.

Og når hun ikke var i skole, tog hun ofte turen fra gården på Paarupvej til frysehuset inde i Kibæk. Hendes mor sendte hende afsted med et nummer, som var nummeret på den pakke, hun skulle hente. Der var omkring tre kilometer til frysehuset, der var åbnet hver formiddag.

”Jeg har nok altid været lidt nysgerrig, og jeg ville gerne prøve at komme ind i frysehuset. En gang fik jeg lov, og det var så koldt, at jeg ikke bad om at prøve det igen.”

Mor foreslår, at vi kører til Assing Mølleby. Her boede pigen, som havde skolens smukkeste navn. Mor udpeger et gult hus:

”Her boede Karen Lisbeth.”

I Assing Mølleby lå Brugsen. Her blev min mor tit sendt på indkøb. Udgifterne til varen blev modregnet de æg, som mor og familien leverede til Brugsen.

”Æggene skulle gerne dække det, vi skulle købe ind for. Jeg var med til at vaske æggene, og da det blev forbudt, så var jeg med til at rense dem med fint sandpapir. Lyden var forfærdelig. Og nogle gange når der var penge til overs, så købte min mor en lille skål i Brugsen for pengene. Vi har aldrig manglet noget.”

At min mor, som betjener en iPhone X og er fan af MobilePay, har levet i en tid, hvor man kunne betale for gryn og sukker med æg fra egen hønsegård, får mig til at tænke på ”Det lille hus på Prærien.” Her ser man, hvordan Caroline afleverer æg hos købmand Nelson, og så kan hun købe ind i byens butik. Men det var jo omkring 1860. Var æg stadig gangbar valuta i Assing Mølleby i 1950'erne?

Der er et vidne fra den gang, som måske kan give svar på spørgsmålet. Vi kører til plejehjemmet Sandfeldgården inde i Kibæk. Her bor Helga, som er mors tante og min gudmor. Hun fyldte 97 år den 24. oktober og er absolut åndsfrisk. Der bliver sat kaffe over og der kommer småkager på bordet. Hun siger:

”Jo, jo. Sådan gjorde man.”

Helga Hvid har også afleveret æg til Brugsen i Assing Mølleby.

Det er sen eftermiddag, da vi kører fra Kibæk mod Assing Kirke. Vi gør holdt ved det gravsted, som har været i min mors familie. Gravstedet er tæt på kirkegårdsmuren. Et løvtræ strækker sine grene ud over gravstedet.

”Du kan ikke gætte, hvilket job jeg havde som barn.”

Og så fortæller mor, hvordan hun skulle fjerne eventuelt nedfaldne blade inden det blev søndag. Gravstedet er stadig i familien. Helga og Anders mistede deres søn Arne Hvid Jørgensen i marts 1973. Han cyklede på vej hjem fra gymnastikopvisning, da han blev ramt af en bil. På hans gravsten står:

”Tak for glade drengeår”.

I 2009 blev Anders Hvid (1920 – 2009) begravet i familiegravstedet. På gravstenen står hans livsord, som også var blevet broderet, sat i ramme og hang over døren fra dagligstuen til den pæne stue.

”Vort borgerskab er i himmelen.”

Middelalderkirken i Assing er i den grad mors slægts kirke. Her blev både hendes mor og far døbt og konfirmeret, og de blev viet her den 26. oktober 1938. Selv er hun også døbt og konfirmeret her, og mange år senere fik hun en svigerdatter, som også er døbt, konfirmeret og viet her. Niels og Thomassines gravsten skal have plads i mindelunden, som er anlagt på kirkegården. I mindelunden står hendes mormor og morfars gravsten. Mange af stenene har skriftsteder. På denne gravsten står der:

”Johs. Ev. 11.25.”

»Jeg er opstandelsen og livet; den, der tror på mig, skal leve, om han end dør.”

Når mor fortæller om sin barndom, er det som om, at der blev sat et punktum, da hun skulle i syvende klasse. Hun havde det ikke svært med hverken med dansk eller regning, men når hun fik lektier for i håndarbejde, havde hun problemer. Fra sin skoletid har hun gemt en pose, hvor hun skulle brodere sit navn på. Der står Hanne med lille h.

”Min lærer sagde til mig, at jeg hellere måtte sy et lille ”h”, for jeg var jo ikke så dygtig til at sy.”

Mor indgik et samarbejde med en veninde, som havde en mor, der var god til at lave håndarbejde. Mor investerede i kalkerpapir, så veninden fik en afskrift af mors regnestykker, mens venindens mor sørgede for at der blev strikket og hæklet for min mor, der på den måde fik hjælp til at klare hjemmearbejdet.

”Da det blev afsløret blev min far vred på læreren, og jeg blev taget ud af skolen.”

I stedet for at afslutte skolegangen i Assing, blev mor optaget på præliminær kursus i Skjern, hvor hun fik en eksamen, der svarer til en realeksamen. Ikke alene skiftede hun skole, men hun kom også til at gå i klasse med elever, som for de flestes vedkommende, var en del ældre end hende. Og den læreglade elev fik nok at bestille. En gang om ugen var der gensyn med de gamle kammerater fra skolen i Assing, for hun skulle konfirmeres sammen med dem. Skoleskiftet faldt sammen med, at hendes forældre tog hul på et nyt kapitel. Det er det kapitel, som vi skal se nærmere på.

”Drej her.”

På bilens GPS står ”Hjorttarp.” Vi er seks kilometer fra Boris. Her købte mors forældre i 1959 en større gård.

”Min far var aldrig helt tilfreds med gården i Assing. Han var en dygtig landmand, og han ville gerne have noget mere jord og vise, at han kunne magte det.”

Det røde stuehus på Hjorttarp 10 er som mor husker det. Her var jord og her var plads til en drøm om at have en dam og have råvildt. Hvordan er det mon gået med dammen? Mor har ikke været her

siden 1972, hvor hendes forældre solgte gården. Der er lys i stuehuset. Vi bliver enige om, at vi kan spørge, om vi må se haven. Aksel Skjærbæk Olesen døde i 1988, men parret, som i dag bor på ejendommen, husker ham tydeligt. De hedder Karen og Kaj Skovgaard Sørensen. Parret købte ejendommen af ham og her er deres tre børn vokset op. Parret er mærket af alderen og snart vil de sætte stedet til salg.

De vil gerne vise ejendommen frem. I stedet for dammene har de en sø.

”Og hvad med rododendronen med de lilla blomster?” spørger mor, da vi står i haven.

Karen peger på en mere end to meter høj rododendron. Den er her endnu. Mor siger:

”Jeg husker, at den altid blomstrede til min fars fødselsdag i juni.”

Mors forældre solgte ejendommen på Hjorttap i 1972, fordi hendes fars helbred svigtede. I stedet købte de et hus på Tarpbjerg i Borris. Vi skal nå kirkegården i Borris, hvor Karen og Aksel Skjærbæk Olesen er begravet. Mørket er faldet på og det er ikke muligt at læse skriftstedet på gravstenen. Det er 55 år siden at mor blev gift og slog sig ned i Vendsyssel. I dag har vi besøgt hendes barndomsland, men hvor er hjemme? På vej ud af Boris siger hun:

”Når jeg har været vest på og kører gennem tunnelen, så føler jeg, at jeg er hjemme.”